

Lähemate aastate tähtsaim eesmärk on maailmas leiduva vaesuse vähendamine poole võrra.

Selle nimel töötavad täiskasvanud ise soovitud tulemust ilmselt ei saavuta, seega peavad meie lapsed tööd jätkama. Laste jaoks on jagamine loomulik – meie peame aitama neil avastada ja mõista, miks ja kuidas võib igaüks asukohast hoolimata ja vastavalt oma võimetele aidata üles ehitada paremat maailma, kus põhi ja lõuna üksteist toetavad.

Haridus on üks meie esmatähtsatest ülesannetest. Seepärast oleme koostanud pildiraamatu, milles 6–8aastastele Euroopa lastele selgitatakse lihtsate sõnadega, mida tähendab arengukoostöö ja mida teeb selles valdkonnas Euroopa Liit. Raamatu pealkiri on „**Mattias ja Amadou**”.

Et aidata vanematel, õpetajatel ja kasvatajatel lastele raamatut tutvustada, oleme koostanud ka väikese õpetajatele mõeldud **käsiraamatu**, milles selgitatakse pildiraamatu 16 leheküljel toimuvat.

Ma loodan, et teil on käsiraamatust kasu ning me suudame üheskoos ärgitada lapsi huvituma ja vaimustuma põnevast seiklusest nimega arengukoostöö.

Louis Michel

EUROOPA KOMISJONI LIIGE
ARENGU JA HUMANITAARABI VOLINIK

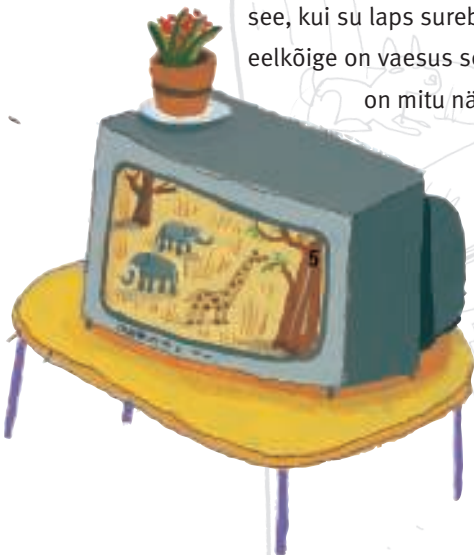

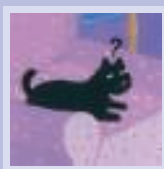

Tol õhtul vaatas Mattias televiisorist saadet Aafrika tasandikuloomade kohta. 8aastasele poisile ei tähenda Aafrika eriti muud kui metsikut loodust ja seal elavaid loomi. Ta ei tea veel, et sellel mandril ei ole mitte ainult palju erinevaid traditsioone, kultuure ja maastikke, vaid et see on üks maakera vaesemaid paiku, kus paljudel temavanustel lastel ei olesamasuguseid võimalusi nagu temal.

Kuidas me ka ei püüaks, vaesust ei saa määratleda.

Vaesus on see, kui kõht on tühi, kui pea kohal ei ole katust. Vaesus on see, kui ei saa koolis käia ega õppida lugema ja kirjutama. Vaesus on ka see, kui pole tööd, kui tuleb elada peost suhu ja tunda pidevalt muret homse päeva pärast. Vaesus on see, kui su laps sureb haigusesse, mille põhjustas must vesi. Ja elkõige on vaesus see, kui pole võimu ega vabadust. Vaesusel on mitu nägu. See on igal pool isemoodi ja sellest on palju kirjutatud.

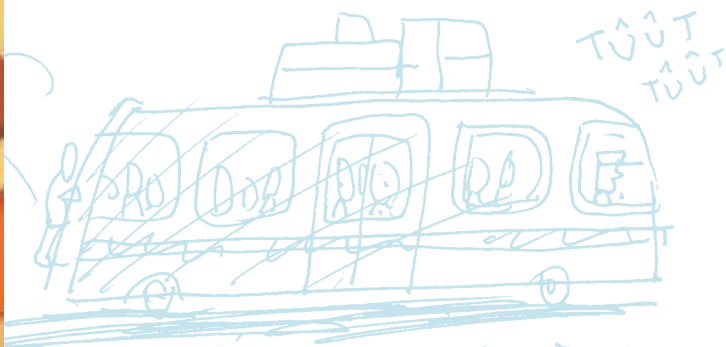
Väga sageli mõõdetakse vaesust mitmete näitajatega, mis põhinevad keerulistel arvutustel ning mis võtavad arvesse vähemalt kolme faktorit: eluiga, haridustase ja sissetulek elaniku kohta. Need on ÜRO Arenguprogrammi „inimarengu näitajad”, mida kasutatakse riikide järjestamiseks rikkuse ja vaesuse alusel. Selle nimekirja järgi on praegu kümme kõige vaesemat riiki Sierra Leone, Niger, Burundi, Burkina Faso, Etioopia, Mosambiik, Guinea-Bissau, Tšaad, Kesk-Aafrika Vabariik ja Mali, mis on kõik Aafrika riigid. See ei tähenda, et teistes riikides või teistel mandritel vaeseid inimesi ei oleks. On olemas ka **vaesuspiir**, millest allpool elavat inimest peetakse vaeseks: kui keegi peab läbi ajama vähema kui ühe euroga päevas, öeldakse, et ta elab **äärmises vaesuses**. Saharast lõunasse jäävas Aafrikas ja Lõuna-Asias elab üle 40% inimestest ikka veel allpool seda vaesuspiiri.

Rahvusvahelised arenguorganisatsioonid, nagu Maailmapank ja ÜRO asutused, on võtnud vaesuse vastu võitlemise oma peamiseks eesmärgiks ja püüavad vaesuse käes kannatajate arvu aastaks 2015 vähendada poole võrra.

Euroopa Liit mängib selles võitluses olulist rolli. Koos oma liikmesriikidega annab liit umbes 50% ametlikust rahvusvahelisest arengubist ja üle kahe kolmandiku abist antakse annetuste kujul. Selles mõttes peetakse teda maailma juhtivaks abistajaks.

2

Mattiase ja paljude teiste temavanuste laste arvates on kõige vaesemad riigid – või ka arengumaad – ainult Aafrika riigid. Muidugi ei ole see tõsi.

49 riigist, mis on ÜRO andmetel kõige vaesemad või „kõige vähem arenenud”, on 30 Aafrika riigid, kuid 10 riiki asub Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonnas või ka Aasias (Afganistan, Bangladesh, Bhutan, Birma, Laos, Maldiivid, Nepal, Jeemen). Vaesust ja mahajäämust on ka Ladina-Ameerikas. ÜRO on leidnud, et veel 16 riiki võib langeda **vähimarenenud riikide** hulka. Neist neli on Aafrika riigid.

Võitlus vaesuse vastu ja arenguabi lõunapoolsetele riikidele ei piirdu seega Aafrika riikidega. Mitmed maailma piirkonnad saavad abi Euroopalt, peamine selline rühm on **Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigid**

(AKV), mille hulka kuulub 48 Aafrika riiki, 16 Kariibi mere piirkonna riiki ja 14 Vaikse ookeani piirkonna riiki. Neid 78 AKV riiki ühendab Euroopa Liidu praeguse 25 liikmesriigiga Cotonou leping (vt 3. peatükki). Teisteks sellisteks on Vahemere lõunarannikul asuvad riigid ja Kesk-Ida (Magribi ja Mašriki) riigid ning Iisrael), Ladina-Ameerika, Kagu-Aasia piirkonnad, ülemeredepartemangud ja -territooriumid, mis on põhiseaduslikult sõltuvad neljast Euroopa Liidu liikmesriigist (Ühendkuningriik, Prantsusmaa, Madalmaad, Taani) ega ole sõltumatud riigid, Kesk-Euroopa riigid või endised Nõukogude Liidu vabariigid (Sõltumatute Riikide Ühenduse riigid).

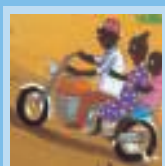
Sel öösel nägigi Mattias unes Aafrikat. Riik, kuhu unenägu teda viib, võib olla ükskõik milline neist riikidest, kellel on mitmesuguseid arenguprobleeme. Kui Mattias „maa peale tagasi jõuab”, saab ta aru, mis probleemid need on: haigused, saaste, ebapiisav transport.

Lisaks ajaloo järelmõjudele on teisigi asju, mis takistavad lõunapoolsete riikide arengut. Takistusi on nii sisemisi kui ka väliseid. Seestpoolt mõjutab vaesuse levikut demokraatia puudumine. Lisaks aeglustab rahaliste vahendite puudumine juurdepääsu majanduslikele (side, energia, transport) ja sotsiaalsetele infrastruktuuridele (tervishoid, haridus, elamispind). Ka rahvusvahelised mehhanismid tõkestavad nende riikide arengut: võlgade tagasimaksmine jätab nad ilma vajalikust kapitalist, fikseeritud toorainehinnad on neile sageli kahjulikud, tööstusriikide protektsionism võtab neilt väljundid. Mõnede riikide geograafiline asukohtki takistab nende arengut.

Kõige haavatavamaks peetakse maismaariike, kellel pole otsest pääsu merele, ja saari, mida ohustavad looduskatastroofid.

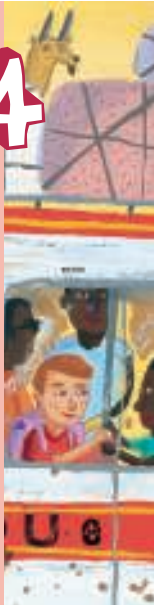
1957. aastal, kui kirjutati alla tulevase Euroopa Liidu asutamislepingule, väljendasid mõned allakirjutanud riigid soovi aidata kaasa kolooniate jõukuse suurendamisele, kaasates ka ülemereterritooriume, sealhulgas peamiselt Aafrika riike. Sellest algatusest sündis tollase Euroopa

Majandusühenduse (EMÜ) otsus panustada arenguriikide edenemisse ehk teisisõnu „teha koostööd nende arengu vallas“. Euroopa kujundas välja arengupoliitika, mis on aja jooksul muutunud. Täna on ühenduse arengupoliitika eesmärgiks edendada jätkusuutlikku arengut, soodustades vaesuse väljajuurimist lõunapoolsetes riikides ning nende integreerimist maailma majandusse. Peale nende sotsiaalsete

ja poliitiliste eesmärkide on veel üks poliitiline siht: panustada demokraatia ja õigusriigi tugevdamisse ning tagada kõigi inimõigused ja põhivabadused.

▷ COTONOU LEPING

Cotonou leping on Euroopa Liidu arengupoliitika tugisammas ning puudutab ainult 78 AKV riiki. See on partnerlusleping, millele Euroopa Liidu liikmesriigid ja AKV riigid kirjutasid Benini pealinnas alla 2000. aasta juunis. Lomé konventsioonide alusel sõlmitud Cotonou lepingus keskendutakse vaesuse vähendamisele ning see tugineb poliitilisele dialoogile, arenguabile ja tihedamale majanduslikule ning kaubanduslikule koostööle.

AFRIQUE EXPRESS

oma esimesel reisil Aafrikasse satub Mattias rahvast täis bussi, mis sõidab mööda auklikku teed. Ehkki bussi peale on kirjutatud „Africa Express”, paistab arengumaade teede halb olukord selgelt välja. See aga mõjutab ka sõitjate ohutust ja sõidukiirust...

Maantee-, raudtee-, sadama- ja lennusüsteemide puudus

takistab vaeseimate riikide majanduse normaalset toimimist.

Transpordinfrastruktuuride mahajäämuse probleem on eriti murettekitav Aafrika vähimarenenud riikides, kus teedevõrgu tihedus võib ulatuda umbes viiest kilomeetrist kuni mõnesaja kilomeetrini 1000 km² kohta (vaevalt viiendik teedest on asfalteeritud).

Jätksuutlike transpordisüsteemide loomine on Euroopa Liidu arengupoliitika prioriteet ning transporti peetakse arenguriikide majandusarengu olulisimaks komponendiks.

Euroopa Liit püüab toetada arenguriikides stabiilsete ja keskkonnasäästlike transpordisüsteemide loomist, mille puhul arvestatakse igäi huvidega. Need peavad võimaldama riigi kaubandusele ja majandustegevusele ülitähtsat kaupade kohaletoimetamist ja pakkuma elanikele eluks vajalikke teenuseid, nagu tervishoid ja haridus, ning ka töökohti. Nende korralik toimimine peab aitama kaasa riigi majanduslikule ja sotsiaalsele arengule, võimaldades riigi osalemist maailma kaubanduses.

Euroopa Liidu seisukohast on tõhus transpordiinfrastruktuur üks majandusliku jõukuse võtmesõnu (vt 13. peatükki).

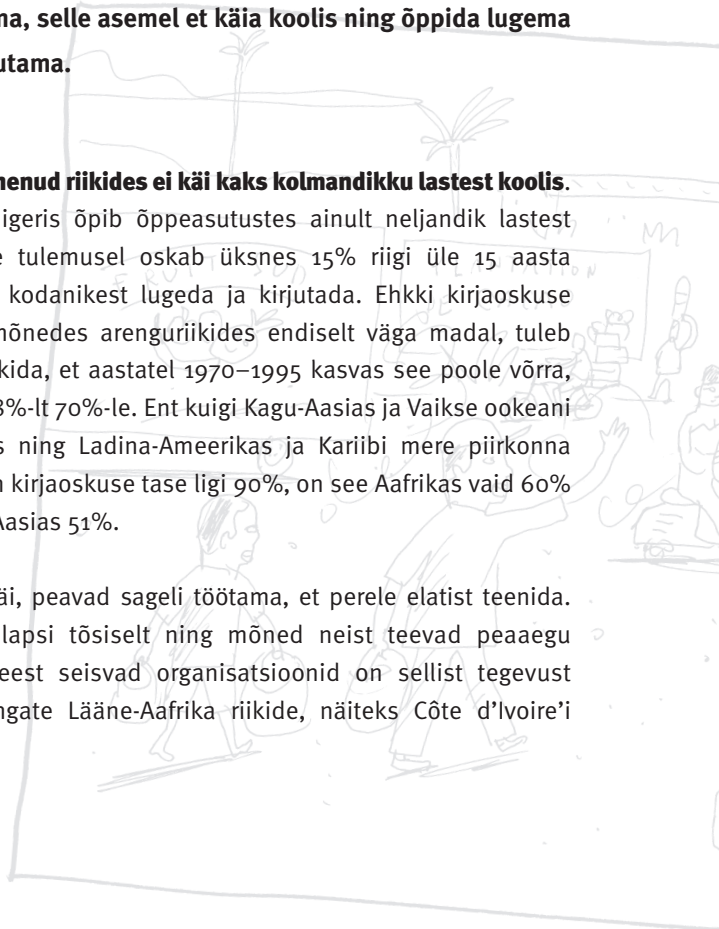

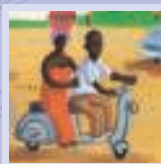
Bussis kohtab Mattias Amadoud, kelle isa töötab kakaoistanduses. Mattias on üllatunud, et ka lapsed väljuvad bussist ja lähevad istandusse. Ta ei kujutanud ettegi, et temavanused poisid ja tüdrukud peavad töötama, selle asemel et käia koolis ning õppida lugema ja kirjutama.

Vähimarenenud riikides ei käi kaks kolmandikku lastest koolis.

Näiteks Nigeris õpib õppeasutustes ainult neljandik lastest ning selle tulemusel oskab üksnes 15% riigi üle 15 aasta vanustest kodanikest lugeda ja kirjutada. Ehkki kirjaoskuse tase on mõnedes arenguriikides endiselt väga madal, tuleb siiski märkida, et aastatel 1970–1995 kasvas see poole võrra, tõustes 48%-lt 70%-le. Ent kuigi Kagu-Aasias ja Vaikse ookeani piirkonnas ning Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonna riikides on kirjaoskuse tase ligi 90%, on see Aafrikas vaid 60% ja Lõuna-Aasias 51%.

Lapsed, kes koolis ei käi, peavad sageli töötama, et perele elatist teenida. Vahel kuritarvitatakse lapsi tõsiselt ning mõned neist teevad peaaegu orjatööd. Inimõiguste eest seisvad organisatsioonid on sellist tegevust hukka mõistnud mõningate Lääne-Aafrika riikide, näiteks Côte d'Ivoire'i kakaoistandustes.

Sellises olukorras on mõistetav, et üks Euroopa Liidu prioriteetseid tegevusvaldkondi on **kõigi juurdepääs haridusele**. Sellega rõhutatakse, et haridusel ja koolitusel on keskne roll võitluses vaesusega ning et see on lõunapoolsete riikide arengut soodustav element. Konkreetsemalt püüab Euroopa Liit suunata rohkem raha algharidusse, saavutada alghariduse **tasuta jagamine** ning selle muutmine **kohustuslikuks** mitte ainult poistele, vaid ka tüdrukutele, kes sellest sageli ilma jäävad, parandades samas haridussüsteemide kvaliteeti.

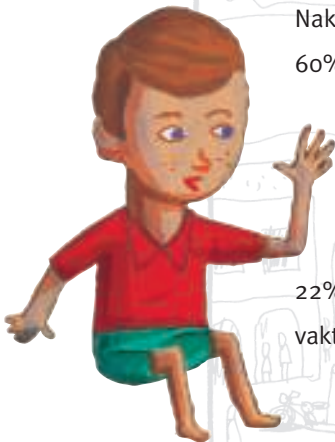
6

Hariduse toetamine – eelkõige koolide ehitamist rahastades – on üks Euroopa Liidu lahendusi võitluses vaesusega. Kuid haridus ja koolitus pole ühenduse ainus tegevusvaldkond sotsiaalteenuste tagamise vallas. Seda selgitab ka õpetaja, rääkides dispenseri ehitamisest.

Üha enam tunnistatakse, et jätkusuutlikule arengule ja vaesuse kaotamisele aitab kaasa heaolu ja **rahva tervise edendamine**. Arenguriikides sureb kolme põhilisse nakkushaigusse (HIV/AIDS, malaaria ja tuberkuloos) 5 miljonit inimest aastas.

Nakkushaigused moodustavad lõunapoolsetes riikides 60% **suremuse põhjustest**. Kuid Nigeerias ja Sudaanis saab ainult 10–15% elanikest kasutada vajalikke ravimeid ja vaktsiine. Samal ajal, kui täheldatakse mõne raske haiguse – näiteks tuberkuloosi – leviku kasvu, on Kongo Demokraatlikus Vabariigis ainult 22% aastastest lastest selle surmava haiguse vastu vaktsineeritud.

Euroopa Liidu eesmärgiks on parandada selliste vaeseimate inimeste tervislikku seisundit, kes ei saa piisavalt tervishoiuteenuseid. Võttes arvesse, et surmavad haigused takistavad tõsiselt nende riikide arengut, on Euroopa Liit investeerinud võitlusse paljudes arenguriikides üha jõudsamalt levivate peamiste nakkushaigustega, nagu malaaria, tuberkuloos ning ka AIDS. Nagu haridus, nii on ka tõhus tervishoiusüsteem Euroopa Liidu arvates oluline tingimus vaesuse vähendamiseks ja arengu tagamiseks.

Mattias tõmbab rahulikult hinge ja maitseb mangot, mida kasvatatakse Côte d'Ivoire'is, Malis, Senegalis, Lõuna-Aafrika Vabariigis, Brasiilias ja Peruus, kuid samuti Kariibi mere riikides põhiliselt ekspordiks. Muret teeb see, et ainult ühe saaduse kasvatamine ekspordiks kaotab mitmekesisuse, mis aitaks nende maade elanikel paremini ära elada. Toiduga kindlustatus on mõnedes lõunapoolsetes riikides üks suuremaid probleeme.

Amadou puhul see nii ei ole, kuid paljudes lõunapoolsetes riikides kannatavad inimesed mitmesugustel põhjustel (eriti sõja ja looduskatastroofide tõttu) alatoitumuse all või kannatavad tõelist nälga. Aastatel 1996–1998 kannatas 34% Saharast lõunasse jääva Aafrika elanikkonnast alatoitumuse all. Burundis, Eritreas ja Kongo Demokraatlikus Vabariigis võib juba rääkida humanitaarkatastroofist, kuna nende riikide elanikest kannatab nälga vastavalt 68%, 65% ja 61%.

„**Toiduga kindlustatus** saavutatakse siis, kui kõik inimesed saavad kogu aeg endale nii füüsiliselt kui ka majanduslikult lubada piisavat, tervislikku ja toitvat toitu, mis rahuldab nende energiavajaduse ja toidueelised ning laseb neil elada tervislikult ja aktiivselt.”

See Maailma Toidufoorumil sõnastatud määratlus vastab täpselt Euroopa Liidu seatud eesmärkidele. Toiduabi ja toiduga kindlustatuse toetamine on oluline osa ELi arenguabi-poliitikast nii pikas kui ka lühemas perspektiivis. ELi tegevuse põhieesmärk on tagada toiduga kindlustatus ning tõsta abi saavate inimeste toidu kvaliteeti ja selle kaudu aidata kaasa tasakaalustatud majanduslikule ja sotsiaalsele arengule.

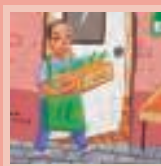

Mangosid, millest juba juttu oli, ja paljusid teisi puuvilju, mida me iga päev sööme, kasvatatakse lõunapoolsetes riikides. Just selliseid, mida me nimetame „eksootilisteks”, nagu kiivid, kookospähklid, ananassid või ka banaanid ning apelsinid ja greipfruudid. Neid saadusi tuuakse meie maale sisse Aafrikast, Ladina-Ameerikast ja Kariibi mere maadest ning müüakse siis supermarketites või sellistes väikestes poodides nagu Mattiase isa pood. Nende müügist saadud tulu annab lõunapoolsete riikide inimestele sissetuleku, mis aitab suuresti vaesuse vastu võidelda.

Kuni 1980. aastani tagasid arengumaade valitsused oma riikide majanduskasvu, rakendades „imporditoetusi”, millega kaitsti oma tööstust kõrgete tollimaksude ja välisinvesteeringute kontrollimise kaudu. Et need riigid ei suutnud 1980ndate alguses oma võlgu tagasi maksta, sattusid nad sõltuvusse rahvusvahelistest finantsinstitutsioonidest, nagu Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) ja Maailmapank. Need asutused soovitasid lõunapoolsetel riikidel tulla oma arengu tagamiseks maailmaturule. Riikidevahelist kaubandust reguleerivad üpris keerulised mehhanismid. Üks selline, mille eest Euroopa Liit on pikka aega seisnud, kannab nimetust **üldine soodustuste süsteem**.

See annab võimaluse toetada arenguriiki, lubades selle maa tooteid mõnda tööstusriiki ilma tollimaksuta. Kuna need kaubad on odavamad, võib loota, et tarbijad eelistavad neid konkureerivatele toodetele. Nüüd aga kaovad ühepoolsed **soodustused**, mida EL on veerand sajandi jooksul AKV riikidele teinud, ning muutuvad **vastastikusteks**. AKV riigid peavad oma piirid avama samamoodi nagu Euroopa Liit.

Euroopa Liidu seisukoht on, et arengumaad peavad jätkusuutliku arengu saavutamiseks suutma ühineda rahvusvahelise kaubandussüsteemiga. Euroopa Liit kui **arengumaade** suurim kaubanduspartner aitab neil osaleda **maailmakaubanduses** ja nõnda võidelda lõunapoolsete riikide vaesuse vastu, edendades samal ajal nende arengut.

Et aga vältida väiketootjate kõrvalejäämist maailma majandusest ja tugevdada nende majanduslikku positsiooni, püüab Euroopa Liit toetada nn „õiglast kaubandust“, mis aitab samuti võidelda vaesuse vastu. Õiglane kaubandus peab tagama tootjatele õiglase osa kasumist, parandades samas nende sotsiaalseid tingimusi (arvestades sotsiaalteenuste ja töötajate esindusorganite, näiteks ametiühingute puudumist).

Mattias teeb klassile ettekande ja räägib oma onust, kes töötab ühes **valitsusvälises organisatsioonis** (VVO) Aafrikas. VVOd on kodanikeühiskonna esindajad, kes aitavad viia abi arengumaadesse. Euroopa Ühendus on juba aastaid tunnustanud nende tähtsust ning aitab rahastada nende tegevust arengumaades ja samas korraldab kampaaniaid, et teadvustada Euroopa avalikkusele arenguprobleeme ning tööstusriikide ja arenguriikide vaheliste suhete küsimusi. Samuti toetab ühendus Euroopa VVOde ja ELi institutsioonide vahelise koostöö ja koordineerimise tugevdamist.

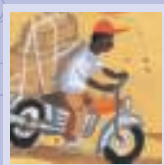
Reklaam vallutab meie ühiskondi. See kehtib ka lõunapoolkera kohta ning annab tunnistust sellest, et sealsetes riikideski on erettevõtteid, kes reklaamivad tarbimiseks mõeldud tooteid. Kuigi koomiksites reklaamitakse üht karastusjooki, muutub kohalik toodang mitmekesisemaks ning ka välismaised tooted tulevad kohalikule turule.

Nii tööstus- kui ka arenguriikides aitab dünaamiline erasektor majanduskasvule, arengule ja vaesuse vähendamisele tõhusalt kaasa. Erasektor on tähtis investeeeringute allikas riikides, mis ei saa oma arengueesmärkide saavutamisel loota ei piisavatele riigisisestele säästudele ega ametlikule arenguabile (mida antakse üha vähem).

Erakapital võtab raha toomisel tööstusriikidest arengumaadesse järk-järgult üle ametlike toetuste rolli. Lisaks loob see sektor uusi tehnoloogiaid ja oskusteavet, mis lihtsustab maailmaturule pääsemist, stimuleerib kaubandust ja konkurentsi, pakub tööd ja koolitust ning loob uusi infrastruktuure – kõigil neil elementidel on ühiskonnale otsustav mõju.

Erakapital ei jõua aga riikidesse, kes seda kõige rohkem vajavad. Üsna paljudes Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikides takistab erasektori arengut vähene usaldus majanduse suhtes, samuti puudused poliitika, avalike institutsioonide ja infrastruktuuride vallas ning erasektori organisatsioonidega, ettevõtetele suunatud finants- ja muude teenustega ning vahel koguni ettevõtete endi juhtimisvõimega seotud probleemid. Selle sektori arenguks ja toimimiseks on aga vaja, et riigis valitseks teatav stabiilsus, mida aitab saavutada avaliku sektori tõhus juhtimine, inimõiguste kaitse ja õigusriigi põhimõtte tagamine. Struktuurilise kohandamise programmide raames toetavad rahvusvaheline üldsus ning eelkõige Euroopa Liit mitmetes lõunapoolsetes riikides alustatud erastamisprotsesse (riigiettevõtete müümist era-investoritele).

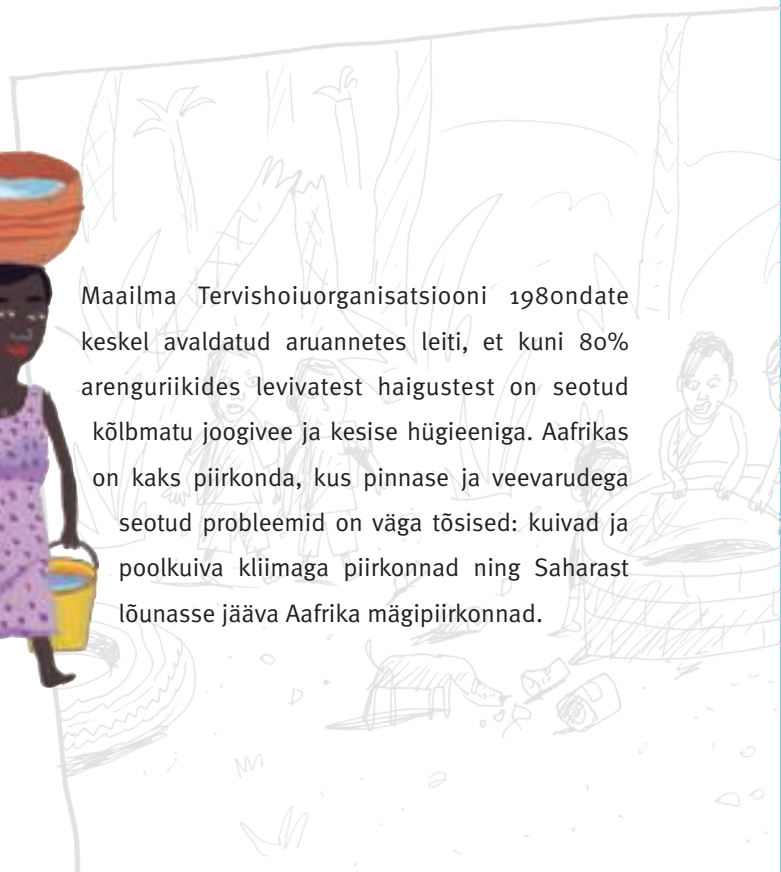
Euroopa Liit käsitleb erasektorit kui majanduskasvu liikumapanevat jõudu ja tööhõive alustala arengumaades. Eli arvates on selle sektori areng tihedalt seotud riigi peamiste arengueesmärkide (jätkusuutliku majandusliku ja sotsiaalse arengu, maailmamajandusse integreerumise ja vaesuse kaotamise) saavutamisega. Viimasel ajal on Euroopa Liit teinud erasektorist – mida peetakse arengu puhul väga oluliseks – arengupoliitika väljatöötamisel sama olulise partneri, nagu seni on olnud kodanikeühiskond. Näiteks Cotonou lepingu üks uuenduslikke aspekte on AKV kohustus konsulteerida arengupoliitika ja -strateegiate kujundamisel erasektoriga.

Küla poole astudes kohtavad Amadou ja Mattias naise, kes ammutavad kaevust vett tohututesse anumatesse. Neil on seljas pikad eredavärvilised kleidid. Nad teevad väikese puhkepausi ja puhuvad juttu. Pilt on igapäevane ja peaaegu iluski! Kuid selle taga on tõsine probleem, mis kummitab enamiku lõunapoolsete riikide maapiirkondi: joogiveepuudus. Mattias taipab, et tema sõbra kodumaal ei tulegi vesi kraanist! Paremal juhul tuleb seda vinnata kaevust, mis võib asuda külast mitme kilomeetri kaugusel. Igatahes on see igapäevane tegevus Amadou külas, kus on sügavad puurkaevud, et vältida haigusi, eriti kõhulahtisust, mida põhjustavad joogiveeallikana kasutatava kanali seisvas haisvas vees paljunevad bakterid ja parasiidid.

Maailma Tervishoiuorganisatsiooni 1980ndate keskel avaldatud aruannetes leiti, et kuni 80% arenguriikides levivatest haigustest on seotud kõlbmatu joogivee ja kesise hügieeniga. Aafrikas on kaks piirkonda, kus pinnase ja veevarudega seotud probleemid on väga tõsised: kuivad ja poolkuiva kliimaga piirkonnad ning Saharast lõunasse jääva Aafrika mägi piirkonnad.

Kuiva ja poolkuiva kliimaga piirkondades on veepuudus

suur probleem. Neis piirkondades läheb järgmise 30 aasta jooksul väga raskeks varuda oma vajaduste rahuldamiseks piisavalt vett.

ÜRO Arenguprogramm (UNDP) annab teada, et 1999. aastal oli üksnes 13 protsendil Eritrea elanikest juurdepääs vähegi arvestatavale veevarustuspunktile. Et ainevahetus toimiks, vajab iga inimene päevas vähemalt 2,5 liitrit vett. Üha korduvad põua- perioodid seavad need riigid väga keerulisse olukorda. Ehkki probleem on tõsisem maapiirkondades, puudutab see ka linnu (ning selle tulemusel kasvab linnaelanike vaesus). Praeguse seisuga pole arengumaades rohkem kui 600 miljonil inimesel juurdepääsu joogiveele ega kanalisatsioonivõrgule. See on üha sagedasem nähtus.

Seetõttu on mõistetav, et üks Euroopa Liidu prioriteetseid eesmärke võitluses lõunapoolsete riikide vaesusega on hõlbustada elanike juurdepääsu piisavale veevarustusele, seda nii kvantitatiivselt kui kvalitatiivselt. Euroopa püüab parandada ka kanalisatsioonivõrkude kvaliteeti, renoveerides ja ehitades lõunapoolsete riikide vajadustele ning nende tehnoloogilistele ja rahalistele võimalustele vastavaid süsteeme.

11

ÕPETAJA KÄSIRAAMAT

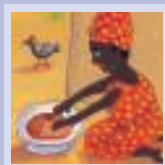

Mattias ei tunnista seda sõber Amadoule, kuid teda hämmastab vaatepilt, et vett täis nõusid kannavad pea peal just naised. Teda üllatab, et seda rasket tööd ei tee ükski mees.

Mattias ei tea, et ta tõstatab sellega väga olulise küsimuse: milline on naiste roll arengumaades? Ühe vanemaga peresid, kus perekonnapeaks on peamiselt naised, on lõunapoolsetes riikides senisest tunduvalt rohkem. Näiteks Senegalis on naiste osakaal seda sorti ülesannete täitmisel 1991. aastaga võrreldes tõusnud. Just arengumaades mängivad naised arengu valdkonnas väga tähtsat – kuid sageli vähetunnustatud – rolli. Eriti oluline on nende panus toitmise ja toiduga kindlustatuse, eelkõige aga toiduainete tootmise osas.

Näiteks Rwandas moodustab toiduainete tootmisele kulunud tööajast 79% naiste töö. Togos on 57% põllumajandustööstest naised, kes toodavad peaaegu kõik maapiirkondades turustatavad aiandussaadused.

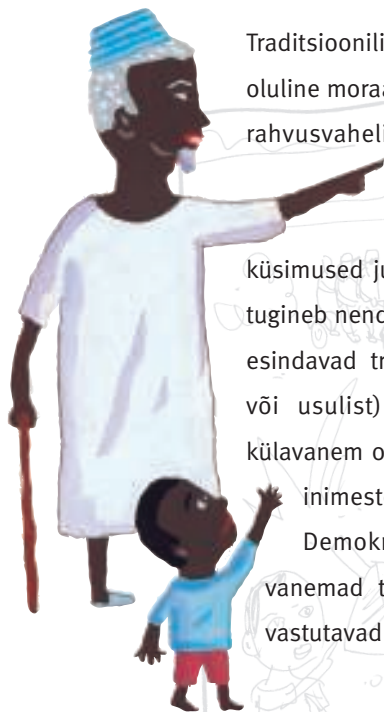

Selles kontekstis peab Euroopa Liit oluliseks, et sugudevahelise võrdsuse teemad oleksid osa arengukoostööst. Üks tähtsamaid muutusi nii rahvusvaheliste organisatsioonide kui ka paljude VVOde suhtumises on see, et võetakse arvesse naiste rolli arengus, eelkõige aga **soolist lähenemist**, mille eesmärk on vähendada diskrimineerimist ja ebavõrdsust, mille all peavad kannatama naised, kes on koos lastega kõige raskemas olukorras. Viimase 20 aasta jooksul on vaesus kasvanud eelkõige naiste hulgas (tänapäeval räägitakse ka **vaesuse feminiseerumisest**). Hinnanguliselt on vaesuses elavast pooleteisest miljonist inimesest 70% naised. Enamikus ühiskondadest sõltub inimeste heaolu siiski eelkõige – ja sageli ainult – naiste olukorrast. Aidates parandada (vaeste) naiste olukorda, aidatakse terveid peresid ja kogu ühiskonda. Naiste diskrimineerimine on arengule eriti suureks takistuseks. Seetõttu seob Euroopa Liit sugudevahelise võrdsuse kindlalt kõigi arengukoostöö poliitika suundadega, võttes samas arvesse naiste erilist staatust asjaomastes riikides.

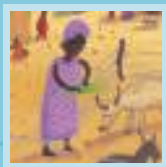

Kui Mattias jõuab Amadou külla, tervitab teda külavanem. Tema tervitust võib pidada suureks auks, kuna traditsioonilistel külavanematel on paljudes Aafrika riikides valitsustest, bürokraatiast ja muudest riigivõimu ilmingutest hoolimata tänaseni palju võimu.

Traditsiooniliselt on **külavanemad** lõunapoolsetes riikides oluline moraalne jõud, kellest on, nagu naistestki, saanud rahvusvaheliste arenguorganisatsioonide absoluutselt vältimatud partnerid. Sageli sõltuvad kogukonna elu ning maa- ja muud küsimused just neist. Seega on neil väga tähtis roll, mis tugineb nende kolmest aspektist olulisele staatusele: nad esindavad traditsioonilist võimu, sümboolset (maagilist või usulist) võimu ja ka seaduslikku võimu, kuna külavanem on ka riigiametnik, kes tegutseb vahendajana inimeste ja valitsuse vahel. Mitmes riigis, nagu Kongo Demokraatlikus Vabariigis, on traditsioonilised vanemad täieõiguslikud maapiirkondade arengu eest vastutavad ametnikud ning mõned detsentraliseerimist

käsitlevad seadused on nende positsioone isegi tugevdanud. Nigeris võtsid nad endale kohustuse tegelda aktiivsemalt tütarlaste haridusega, et poiste ja tüdrukute haridustasemes valitsevat vahet vähendada.

Rahvusvaheline üldsus ja eelkõige Euroopa Liit on selgelt aru saanud, kui olulist rolli mängivad traditsioonilised vanemad Aafrika kohalikus valitsemises. Seetõttu peetakse oluliseks nende ja kogu **kodanikeühiskonna** kaasamist otsuste tegemise protsessi ning arenguprojektide rakendamisse ja hindamisse. Koostöö kohalike struktuuridega õpetab austama teist kultuuri, aitab teavet kiiremini levitada ning ka kohalikke elanikke kaasata. Mõni arvab, et kui ei kaasata külavanemaid, kes mängivad maapiirkondade arengus väga olulist osa, on projektid määratud läbikukkumisele ning võib tulla tagasilööke ja isegi saboteerimist. Lisaks paneb Euroopa Liit rõhku niinimetatud **osalevale** lähenemisele ja WODE kõrval ka teiste riigi keskvalitsuse väliste tegutsejate – näiteks kohalike omavalitsuste – kaasamist arengupoliitika kujundamisse. Selline **detsentraliseeritud** koostöö on uus lähenemine arengule, mis tõstab arengukoostöö rakendamisel esile kõige olulisemaid tegutsejaid ning aitab saavutada põhieesmärgi, milleks on kohandada koostöö tegelikele vajadustele ning teha nii, et see oleks elujõuline.

Teederemont, millest külavanem on rääkinud, aitab vähendada õnnetuste arvu, kuid samuti toob see palju muudki kasu. Nagu selgitati 4. peatükis, hõlbustab teedevõrk inimeste ja kaupade liikumist kogu maal. Samuti aga aitab teederemont riigi eri piirkondi omavahel paremini ühendada. Korralik teedevõrk parandab naaberriikide vahelist kaubandust, aidates neil saada „piirkondlikeks partneriteks”.

Teede puudumine nurjab eriti Saharast lõunasse jäävates Aafrika riikides kõik katsed ennast välisilmale avada ja integreeruda majanduslikult rikaste riikidega. Kesk-Aafrika puhul mõõnavad kõik peamised tootjad, et majandusliku integreerituse madalas tasemes võib osaliselt süüdistada puudulikku sisemaatransporti, mis võtab enda kanda suure osa kaubavedudest. Samas aga aitaks **piirkondlik ja kohaliku tasandi integratsioon** arengumaadel tulla järk-järgult ülemaailmsesse majandusse.

Oma turgude väiksuse ja spetsialiseerituse tõttu on arengumaad väga tundlikud majandusvapustuste suhtes. Turgude avamine on seadnud neid üksteisest enam sõltuvusse. Mõned riigid on saanud kaasa rääkida ka naaberriikide majanduspoliitika kujundamisel.

Seega on piirkondlik koostöö ühel või teisel kujul vältimatult

vajalik. Mõne viimase aasta jooksul on arengumaad hakanud majandusliku integratsiooni nimel rohkem pingutama ning eri paigus võib tõdeda ka olemasolevate piirkondlike lepete taaselustamist või elavnemist või ka uute rühmituste loomist. Tuntumad näited on Kagu-Aasia Maade Assotsiatsioon (ASEAN) – mille tegevuskavas sisaldub ka kaubanduse liberaliseerimine –, Mercosur Ladinameerikas, Lääne-Aafrika Majandus- ja Rahaliit (EMUWA), Lõuna-Aafrika Arenguühendus (SADC) ning CARICOM ja CARIFORUM Kariibi mere piirkonnas.

Üks peamisi Euroopa Liidule Maastrichti lepinguga pandud arenguülesandeid on **arengumaade harmooniline järkjärguline kaasamine maailma majandusse** ning üleüldiselt ollakse arvamisel, et piirkondlik integratsioon on osa sellest strateegiast. Euroopa Liit toetab integratsioonitegevust

kolmes üksteisega seotud valdkonnas: piirkondliku majandusliku integratsiooni alase suutlikkuse tugevdamine (sealhulgas tehniline abi, koolitus ja uurimistegevus) piirkondlike institutsioonide ja riikide valitsuste tasandil; erasektori abistamine, hõlbustamaks selle ümberstruktureerimist, arvestades suuremat piirkondlikku ja ka ülemaailmset turgu; ning piirkondlikus integratsioonis osalevate valitsuste toetamine, aitamaks neil toime tulla üleminekuperioodi mõjudega eelarveressurssidele.

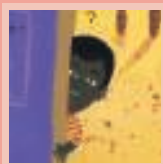

Amadou ja Mattias on saanud headeks sõpradeks. Nad ajavad juttu ja mõistavad teineteist nüüd paremini.

Ka rahvusvahelisel tasandil räägitakse sageli dialoogist, eriti poliitikas. „Poliitilise dialoogi” eesmärk on kriiside ennetamine. Euroopa Liidule on poliitiline dialoog üks tugisambaid suhtluses Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riikidega.

Varemalt keskenduti Euroopa Liidu ja AKV riikide vahelistes poliitistes aruteludes väga piiratud hulga küsimustele ning see kõik toimus üsna formaalses kontekstis, mistõttu avameelne arutelu ei olnud võimalik. Seni oli Lomé konventsioon tähtsaim vahend, millega reguleeriti poliitilist dialoogi Euroopa ja (Saharast lõunasse jääva) Aafrika vahel, kuid uue partnerluslepingu (Cotonou lepingu) kohaselt on dialoog vastastikustes suhetes olulisim element. ELi ja AKV riikide suhete raames on poliitilise dialoogi eesmärgiks inimõiguste ja demokraatia edendamine Euroopa toetusi saavates riikides ning nende riikide struktuuriline tugevdamine. EL püüab seega luua struktuuri, mille

kaudu oma AKV partneritele läheneda ning panna neid analüüsima ja lahendama riigi ebastabiilsuse ja juhtimisega seotud probleeme, mis takistavad kaubandus- ja arenguabiinstrumentide toimimist. EL on seisukohal, et poliitilise dialoogi eesmärgiks on luua raamistik, mis võimaldab uurida esiteks avaliku sektori tõhusa juhtimise, demokraatia, inimõiguste ning õigusriigi tugevdamise ja toetamisega seotud küsimusi ning teiseks poliitilise ebastabiilsuse ning konfliktide ennetamise ja lahendamise seotud problemaatikat.

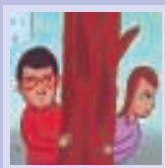

Kui Mattias astub järgmisel hommikul taas kooliõuele, ei ole ta teiste suureks imestuseks enam seesama poiss. Tema sõpru üllatab eriti tema erksavärviline särk, mis on ainult üks väike osa tervest uuest maailmast, mille Mattias öösel avastas. Enda teadmata õppis Mattias oma unenäos väga palju uut arengu kohta ning sai teada, millised väljakutsed seisavad vaeste riikide ees.

Just see ongi arengukoolituse mõte: rida tegevusi, mida viiakse läbi pedagoogilisi abivahendeid kasutades ning mille eesmärk on anda parem ettekujutus põhja- ja lõunapoolsete rahvaste vahelisest vastastikusest sõltuvusest ja solidaarsusest. Üks arengukoolituse eesmärke on teadvustada inimestele vajadust olla lõunapoolsete riikide elanikega solidaarsed, andes parema ettekujutuse nende majanduslikust, sotsiaalsest ja kultuurilisest keskkonnast. Arengukoolitus, mis tõstab põhjapoolsete riikide kodanike teadlikkust ja muudab neid sageli aktiivsemaks, on kaudselt väga võimas arengu soodustamise vahend.

Euroopa Liit on selgelt mõistnud, et meie planeedi lõunapoolsete vaesemate riikide arengu tähtsust tuleb avalikkusele rohkem teadvustada. Seda eesmärki aitab saavutada nii VVOde korraldatav arengukoolitus kui ka liikmesriikide ja Euroopa asutuste teabepoliitika.

Nüüd, kui Mattias teab, millised on Amadou ja tema pere igapäevased mured, on ta otsustanud tegutseda. Ta räägib sellest kõigest oma klassikaaslastele ja kogub koolitarbeid Amadou koolile saatmiseks.

Rahvusvahelises solidaarsusliikumises saab osaleda mitut moodi olenevalt sellest, kui palju kellelgi on vaba aega, millised on kellegi võimed ja soovid. On palju võimalusi mitte enam öelda: „Mina ei saa nagunii midagi teha, nüüd on juba hilja, siin pole midagi peale hakata...” Igaüks, iga kodanik saab olukorra parandamiseks midagi ära teha. Muidugi

on tegevus alati tõhusam, kui tegutsetakse kollektiivselt ja organiseeritult, näiteks lõuna- ja põhjapoolsete riikide koolide vahelise suhtluse kaudu. Kuid solidaarsus lõunapoolsete riikidega võib alata väga lihtsatest ja igapäevastest asjadest, nagu iseenda vee- ja elektritarbimise piiramine.

